

Tekst:
Herleik Bakalid

M. B. Landstads sagnsamlinger i kommentarutgave

Magnus Brostrup Landstads navn forbindes i første rekke med Norske Folkeviser fra 1853 og hans Kirkesalmebog fra 1869. Det er derimot mindre kjent at han samlet sagn og bidro til en av de mest omfattende sagnsamlinger fra 1800-tallet. Det meste av Landstads sagnmateriale ble først utgitt etter hans død, og er i originalform i dag vanskelig å få tak i.

I 2008 ble Nasjonalt Landstadsenter stiftet for ”å ta vare på og videreutvikle, aktualisere og formidle den kultur- og kyrkjehistoriske arven” etter M. B. Landstad. Ei av de mest sentrale oppgavene for stiftinga er å utgi og gjøre tilgjengelig hans skriftlige arbeider. Et gjennomført registreringsarbeid har avdekket at det foreligger totalt om lag 30 000 håndskrevne sider og om lag 4500 publiserte sider etter han. Her finnes ikke bare folkeviser, sagn og salmer, men også nedtegnelser av skikker, dikt, taler, andakter, prekenes, dagbok og artikler om religiøse emner og om kulturvern. Hans skriftlige engasjement og virke har hatt et langt større register og omfang enn

vi hittil har vært klar over. Landstads omfattende kultur- og kirkehistoriske betydning er i ferd med å gli ut av den kollektive norske kunnskapen og bevisstheten. Det planlegges derfor å utgi et samleverk av hans skrifter på om lag 15 bind. Verket vil være en kommentarutgave. Utgivelsene har som grunnleggende prinsipp å gjengi Landstads tekster i den språklige og typografiske form som finnes i originaltekstene eller originalmanuskriptene. På denne måten blir autentisiteten og tidskoloritten tatt vare på, og Landstads hånd er urørt.

De to første binda i verket er viet Landstads sagnsamlinger. Bind 1, som skal foreligge før påske, inneholder alle sagna som er publisert i boka Mytiske sagn fra Telemarken fra 1926 og sagnmaterialet som finnes i boka Fra Telemarken – Skik og sagn fra 1927. Dessuten er sagna som forekommer i dagboka hans tatt inn. I tillegg omfatter nytgivelsen flere tidligere upubliserte nedtegnelser fra kallsbøker og andre manuskripter. Det vil med andre ord si at bind 1 omfatter sagn om overnaturlige

vesener som Åsgårdsreia, jutuler, tusser, byttinger, deildegaster og nisser. Videre inneholder boka sagn om trollkjerringer, hellige steiner, avgudsbilder og kirker. Av tidligere upubliserte sagn kan nevnes «Venehyl», «Rofsnúten», «Visás-Revlingen», «Herjus Kvolsoodd» og «Gunnar Kæsimann». Bind 2 vil hovedsakelig inneholde Ættesagaer og sagn fra Telemarken.

Til utgivelsen er Landstads egne manuskripter lagt til grunn. Ekspert i gotisk håndskrift Jens Petter Nielsen har ikke bare transkribert de tidligere upubliserte sagna, men også korrekturlest de tidligere transkriberte sagntekstene mot de gotisk håndskrevne originalmanuskriptene for å rette opp feil og mangler. Videre har vi i tilrettelegginga av sagntekstene for publisering trukket veksler på erfaringer og kompetanse fra prosjektet «Henrik Ibsens

Skrifter», særlig gjennom tekstansvarlig Nina Marie Evensen.

Hovedbidragsyteren til bind 1 er Ørnulf Hodne. Han har skrevet en opplysende, omfattende og faglig solid innledning der han presenterer nyervervete og svært interessante forskningsresultater som gir svar på tidligere sentrale ubesvarte spørsmål. Ikke bare går han inn på publiseringshistorien til Landstads sagn, men stiller også spørsmål om hvorfor Landstad ble sagnsamler. Gjennom nærlesing av sagnmaterialet i kombinasjon med historiske kilder har Hodne klart å identifisere flere av Landstads sagninformanter, f.eks. Anne Golid, Harald Smedal, Tarkild Gunleikson Ofte og Bergit Berge. Hodne nøyer seg ikke bare med å fortelle at de er informanter, men gir også utfyllende informasjon om dem som personer. Videre tar Hodne for seg Landstads skriftlige kilder. Utover dette blir også Landstads gjenfortellinger grundig beskrevet og analysert, og likeledes blir hans episke og lyriske tilføyelser behandlet. Et av Hodnes hovedresultater er at Landstads nedtegninger er av svært pålitelig og god kvalitet. Med sin kjente uovertrufne formidlingsevne av faglige problemstillinger levendegjør Hodne stoffet på en svært engasjerende måte.

Utover dette har Ørnulf Hodne også skrevet supplerende kommentarer til hvert av sagna. Med stor innsikt, oversikt og faglig kompetanse gir han utfyllende opplysninger og forklaringer, og setter sagna inn i en større kulturhistorisk kontekst.

Videre er det også utarbeidet ordliste til sagntekstene. I denne blir eldre ord og uttrykk og mer dialektpregete ord forklart.

Dessuten er det laget registre til sagna, separate sak-, navn- og stedsregistre. Dette er bl.a. gjort for å lette bruken av utgaven i forskningssammenheng. Boka er dessuten rikelig illustrert med både eldre og nye bilder, bl.a. bilder fra slutten av 1800-tallet. Det er også lagt vekt på å få med bilder av steder og områder knyttet til sagna, f.eks. Satajuvet og Jelstad-hullet.

Det skal også nevnes at Nasjonalbiblioteket er en sentral medarbeider i utgivelsesprosjektet. De har påtatt seg å digitalisere, ikke bare Landstads trykte skrifter, men også hans håndskrevne manuskripter. Dette letter arbeidet i betydelig grad ved gjennomgåinga og tilrettelegginga av originaltekstene.

Utgivelsen har et dobbelt siktemål, noe som kanskje kan bære i seg en indre

spenning. Vi har søkt å ta hensyn til at allmennheten og den interesserte leser skal ha faglig utbytte og glede av boka, samtidig som dette skal være et kildeskrift og nyttig verk for forskningen. Både Hodnes innledning og kommentarer er skrevet med det klare formål å formidle til allmennheten. Men den høye faglige kvalitet gjør at de også er svært nyttige for forskere. Ved at det ikke er foretatt verken språklige eller typografiske endringer i forhold til Landstads sagntekster i originalmanuskriptene, er også de strenge vitenskapelige krav til en kildeutgivelse som forskningen kan bygge på ivaretatt. Vi håper derfor at utgivelsen vil bidra til å stimulere til både økt allmenn interesse og forskning om Landstad, hans tekster og hans kulturhistoriske betydning.

*Herleik Baklid
redaktør*

M. B. Landstad